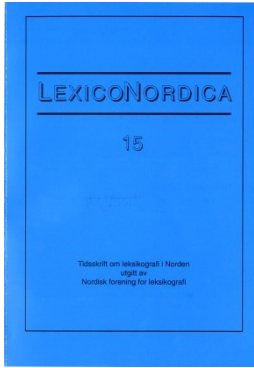

LexicoNordica

Forfatter:	Kristina Nikula [Svensk-finsk storordbok – en ordbok med fyra varieteter]	
Anmeldt værk:	Ilse Cantell & Anu Hietala & Jenni Hurri & Johanna Månsus & Anja Sarantola: <i>Ruotsi-suomi-suursanakirja. Svensk-finsk storordbok</i> . Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki 2007.	
Kilde:	LexicoNordica 15, 2008, s. 279-290	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Kristina Nikula

Svensk-finsk storordbok – en ordbok med fyra varieteter¹

Ilse Cantell & Anu Hietala & Jenni Hurri & Johanna Månsus & Anja Sarantola: *Ruotsi-suomi-suursanakirja. Svensk-finsk storordbok*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki 2007.

Det är alltid en händelse då en ny ordbok utkommer. Förra året utkom *Svensk-finsk storordbok* (i fortsättningen *Storordboken*) och i synnerhet denna gång var förväntningarna högt ställda eftersom ordboken är den första svensk-finska storordbok som utkommit sedan finskan blev ett officiellt minoritetsspråk i Sverige (Förordet). Ordboken omfattar hela 1 295 sidor totalt med uppslagsord i tre spalter per sida.

Man brukar i ordböckernas baksidesreklam inte vara sen med att framhålla både antalet uppslagsord och det stora antalet moderna ord. *Storordboken* uppges på bakpärmen omfatta 120 000 ord och uttryck. Ett stickprov taget på var hundra sida med början på s. 46 visar att en sida i ordboken innehåller i genomsnitt 70 uppslagsord. Om de inledande kapitlen räknas bort omfattar ordboken 1 251 sidor och sålunda grovt räknat ca 87 500 uppslagsord, alltså väsentligt färre än man i hastigheten kan förledas att tro.

Storordboken är avsedd att vara en modern, allmänspråklig ordbok som i första hand skall kunna användas för reception av svensk men också för produktion av finsk text. Tack vare rikligt med grammatikuppgifter skall ordboken ytterligare kunna användas vid inläringen av svenska. Och inte nog med detta. Ordboken sägs också täcka ”fyra officiella varianter av två språk i två länder”, dvs. sverigesvenska och finlandssvenska samt finska i Finland och i Sverige. (Förordet.) Läser man ordboksredaktörerna bokstavligt kan med det samma konstateras, att dessa tagit på sig en omöjlig uppgift. Utgår man däremot ifrån att avsikten i själva verket är att ta hänsyn till de olika språkliga varieteterna inom rimliga gränser, ställer sig uppgiften genomförbar. Det är också med utgångspunkt i den senare tolkningen som jag kommer att granska

---

¹ Ett stort tack till FD Harry Lönnroth som bidragit med synpunkter på ordboken i sin egenskap av finskspråkig ordboksanvändare.

ordboken i fortsättningen. Men hur som helst har redaktörerna ställt upp ett ambitiöst mål.

I den följande granskningen av *Storordboken* kommer användaren att spela en central roll. Detta är naturligt eftersom ordboksanvändarens intressen har kommit att stå i förgrunden allt sedan Henri Béjoint (1981, 2000) i början av 1980-talet, som en av de första, började intressera sig för ordboksanvändaren och dennes behov.

Lemmaselektionen

Uppslagsorden är användarens första kontakt med ordboken och utgör ingången till den information ordboken har att erbjuda. Eftersom ordförrådet i *Storordboken* uppges spegla det moderna informationssamhället ligger nära till hands att granska i vilken utsträckning ord i anslutning till exempelvis adb och IT finns representerade. Efter uppslagsordet *data* i betydelsen 'faktauppgift, databehandling' följer 62 sammansättningar med förleden *data-* och efter *dator* 13 sammansättningar med förleden *dator-*. Förleden *program-* ingår likaså i 13 avledningar och sammansättningar som försetts med markeringen *adb (atk)*. Den datorintresserade ordboksanvändaren torde sålunda kunna vara någorlunda tillfreds med den täckning av datatermer som ordboken i sin egenskap av en allmän ordbok uppvisar även om både *minnespinne* och *minnessticka* saknas.

Betydligt blygsammare är utbudet av uppslagsord i anslutning till *it/IT*. Även om det finns ganska gott om initialord i ordboken får man söka förgäves efter *it/IT*. Som förled i sammansättningar förekommer *IT* endast i *IT-strategi*. Sammansättningar som *it-bolag*, *-bubbla*, *-företag*, *-teknik*, *-tekniker* och *-teknologi* vilka alla finns medtagna i SAOL₁₃ saknas. Substantivet *sajt* finns upptaget, däremot inte *site*. Med förleden *cd-* finns åtta sammansättningar uppförda och med *webb-* fyra. Som jämförelse kan nämnas till exempel SAOLs tolv sammansättningar med *cd-* och tio med *webb-* som förled.

Vissa luckor kan också konstateras till exempel då det gäller sjukdomar. *Aids* är numera mer eller mindre självskrivet i alla ordböcker men också nyare farsoter som *fågelinfluensa* och *galna ko-sjukan* finns upptagna i *Storordboken*. Däremot saknas *kräksjuka* och *spysjuka* och de under sommarhalvåret fruktade *borelia* och *TBS* som i finlandssvenskan också går under namn av *Kumlingesjukan*. Ord av varierande ålder som saknas på andra områden är för att ta några exempel *akribi*, *etnomusikologi*, *forskardoktor*, *jordebok* och *renovation* samt *civilvigsel* och

cellulosafabrik. Ordboken har inte studerats i genusperspektiv, men iögonenfallande är att den feminina formen *emerita* saknas medan *emeritus* och *professor emeritus* finns uppförda.

Storordboken är överraskande rik på namn och i synnerhet på ortnamn: *Kronoby, Närpes, Vanda, Virmo* och *Vörå*. Det finns goda skäl att ta med egennamn och ortnamn i ordböcker och i synnerhet i tvåspråkiga ordböcker vars uppgift är att ange hur ett namn skall återges på målspråket. (Svensén 2004:91.) Då det vid produktion av finsk text kan vara svårt eller till och med omöjligt också för en finskspråkig ordboksanvändare att avgöra med vilket lokalkasus ett finskt ortnamn konstrueras, hade det varit till stor hjälp om kasus framgått av exempel: *Kruunupyssä, Närpiössä, Mynämäellä, Vantaalla* och *Vöyrillä*. Denna information hade dessutom knappast inverkat menligt på ordbokens omfång. Namn på mindre orter, exempelvis *Ladusved* 'Latokaski' och *Alholmen* 'Leppäluoto', blir dessvärre hängande i luften då det inte framgår vad namnet står för (by, kommun, stadsdel?) eller var orten finns. I synnerhet namn på små orter som sällan låter tala om sig kan tyckas vara onödiga, men är kanske när allt kommer omkring de som är i störst behov av en översättning just därför att de har låg frekvens (jfr Svensén 2004: 81 om lågfrekventa ord) och deras finska namn därigenom kan vara mer eller mindre okända. Det hade därtill varit önskvärt med en uppgift om att vissa svenska namn är historiska och inte används längre, t.ex. *Laukas* 'Laukaa' och *Messuby* 'Messukylä' som dessutom borde kompletteras med uppgiften 'i Tammerfors' (Tampereella). Eftersom endast den finska ekvivalenten till ett svenskt namn nu anges kunde ortnamnen lika gärna ingå i en förteckning i slutet av ordboken. Det hade därtill inledningsvis också varit välkommet med en kort redogörelse för efter vilka principer namnen valts. Det är nu lätt hänt att ordboksanvändaren redan från början utgår ifrån att en viss ort är för obetydlig för att namnet skall ingå i ordboken.

Också namn på seriefigurer och litterära gestalter finns medtagna men behandlas ibland inkonsekvent eftersom *Blondie* uppges vara en seriefigur, '(sarjakuvan) Helmi', medan för *Batman* anges enbart 'Batman, Lepakkomies' och för *Jon Blund* 'Nukkumatti, Unijukka'.

Storordboken är föredömligt fördomsfri då det gäller att anföra slang, vardagligt språk och "runda ord" och deras stilnivå. Detta är utmärkt eftersom behovet av information om i synnerhet de fula orden och deras betydelse och "fulhetsgrad" över lag har visat sig vara stort bland dem som inte talar ett visst språk som sitt modersmål. Eftersom *Storordboken* i första hand är en receptionsordbok är dessa ord dessutom

lika viktiga som andra ord, men med tanke på enbart produktion av text kunde orden däremot gott undvaras (jfr Svensén 2004:84).

Efter vilka principer lemmaselektionen har genomförts förblir när allt kommer omkring emellertid oklart. Eftersom *Storordboken* uppger sig vara en ordbok i tiden och uppges satsa på ord hemmahörande i informationssamhället är det naturligt att till exempel datateknologin har fått bidra med åtskilligt material, men vilka andra krav man ställt på ordförrådet än att det skall vara modernt framgår inte (jfr Svensén 2004: 79–93). Denna brist är *Storordboken* likväl inte ensam om utan delar den med många andra ordböcker eftersom, enligt Bergenholtz (1992: 49–51), ordboksförfattarna brukar vara föga meddelsamma på denna punkt.

Lemmatiseringen

Lemmana står i normal ordning uppförda i bokstavsordning och homografsepareringen uppges ha genomförts med utgångspunkt ”i formlära, böjning, uttal, etymologi och betydelselära” (s. 27). Till exempel subst. *hov* uppträder som uppslagsord tre gånger: i betydelsen 1 '(djur)hov', 2 '(kungens) hov' och 3 'måtta'. Detta gör naturligtvis att uppslagsorden, som författarna konstaterar, blir flera (s. 27), men är också till fördel för användaren, eftersom ju ordartiklarna blir kortare och mera överskådliga. En kontroll av homografsepareringen visar emellertid att de olika principerna för homografsepareringen lätt kolliderar med varandra. Enligt de regler ordboksredaktörerna säger sig följa, kunde subst. *häck* lika väl uppträda som uppslagsord inte bara två gånger som i ordboken utan minst tre eller till och med fyra: i betydelsen 'plantering', 'hinder', 'transporthäck' och 'akter på båt och människa'. I detta fall har etymologiska hänsyn sannolikt varit avgörande vid valet av antalet uppslagsord. Andra ord där jag tycker mig se samma typ av problem är bland annat *fat*, *mocka* och *örfil*. Emellertid kan man fråga sig om etymologiskt tänkande inte är mera till förfång än nytta i en ordbok med en stor och heterogen användarskara i vilken de flesta sannolikt saknar etymologiska insikter. I synnerhet då målgruppen är finskspråkig är etymologiprincipen inte särdeles användarvänlig. Även av en svenskspråkig användare kräver etymologiska hänsyn kunskaper utöver det normala.

En kategori för sig utgör de så kallade partikelverben. I ett stickprov på drygt 40 partikelverb som valts ur Noréns (1996) avhandling om svenska partikelverbs semantik (det första och 23 verbet per sida i bilagan) saknas i ordboken fyra: *avannonsera*, *avforma*, *frånvrída* och *på-*

binda av vilka endast *avannonsera* finns uppfört i SAOL₁₃. En nyare uppsättning partikelverb finns hos Martola (2007:251–252) i hennes recension av SAOL₁₃. Av nio verb med *på-* som förled i SAOL₁₃ finns samtliga upptagna i *Storordboken*. *Pålägga* och *påträffa* uppges därtill kunna användas med lös sammansättning. Utan att detta markerats i anslutning till *påtrycka* i betydelsen 'påtrycka någon sina åsikter', uppträder också det löst sammansatta *trycka på* som uppslagsord i samma betydelse. Martola (2007:253) anför också 23 verb på *till-*. Bland dessa saknas i *Storordboken* *tillskära*, *tillspärra* och *tillväxla*. Av de 23 verben eller egentligen 22, eftersom *tillsända* av Martola (2007: 254) uppfattas som en prepositionsförbindelse, anges i *Storordboken* bara fem ha lös sammansättning, medan merparten uppträder med lös sammansättning enligt *Svenskt språkbruk* (2003). Det finns sålunda luckor i markeringen i *Storordboken*, men täckningen av partikelverben kan på det hela taget anses vara god. Den ordboksanvändare som vill vara säker på att någorlunda snabbt hitta ett partikelverb gör i alla fall klokt i att börja med att slå upp den fasta sammansättningen. Om sökningen inte ger resultat utesluter detta inte att ordet finns upptaget med lös sammansättning.

Partikelverb, reflexiver och jämförbara verb finns i regel medtagna som separata uppslagsord och uppges följa efter det enkla verb de hör ihop med (s. 27), vilket inte nödvändigtvis betyder att dessa verb följer direkt efter det enkla verbet. Till exempel verbet *slå* följs direkt av 39 partikelverb eller motsvarande verb, verbet *binda* däremot av subst. *binda* och först därefter följer *binda fast* och nio andra uppslagsord med *binda*.

Betydelse och ekvivalens

Valet av finsk ekvivalent till uppslagsorden är naturligtvis av största intresse. Ett stickprov omfattande närmare ett par hundra slumpvis valda uppslagsord från A till Ö, som granskats av min finskspråkige informant FD Harry Lönnroth, visar att ordboksförfattarna på denna punkt lyckats väl. Anmärkning kan riktas mot översättningen endast i ett par fall: *Kautokeino* heter också på finska *Kautokeino* (*Koutokeino* på samiska) och *morakniv* som beskrivs som ett slags kniv, '(eräänlainen) puukko', kan på finska också kallas 'morapuukko'.

Eftersom *Storordboken* inte är en betydelseordbok är det naturligt att (de främmande) orden inte ges en betydelseförklaring utan enbart sin finska ekvivalent. För uppslagsordet *allopati* ges de finska motsvarigheterna 'allopatia, koululääketiede [skolmedicin]', medan *allopat* ges ek-

vivalenten och uppgiften om att *allopäti* är en medicinsk term, '(lääk) allopaatti'. Subst. *fälb* är försedd med ekvivalenten '(tekst) felbi' och markeringen att ordet hör hemma inom textilindustrin, medan närmare uppgift om betydelsen saknas. I de fall *allopäti*, *fälb* o.a. mera sällsynta ord inte får en tillfredsställande förklaring i sin textkontext är ordboks-användaren med andra ord hänvisad till andra informationskällor.

Grammatisk information

Eftersom *Storordboken* i första hand är avsedd för reception av svensk text säger det sig självt att den tänkte ordboksanvändaren är finskspråkig. Detta innebär också att den grammatiska konstruktionen delvis redan är given i den svenska text som skall tolkas och att omfattande grammatisk information därför inte är lika viktig som i en produktionsordbok (Svensén 2004:189). I *Storordboken* anges substantivens böjning med ändelser i bestämd form singularis, pluralis (**text** -en -er) och om formen inte är förutsägbar också i bestämd form pluralis (**arbetarle** -en = (*mon määri* -na). Verbkonjugationen anges med kodsifra utom vid starka verb där böjningen anges i anslutning till uppslagsordet (**stär** *stod stått*). I de inledande anvisningarna ges därtill fullständiga böjningsparadigm för både starka och svaga verb. Ytterligare information får användaren lov att läsa sig till med hjälp av språkproven (jfr nedan).

Även om man av gammalt vet att ordboksanvändaren i allmänhet inte läser vare sig ordböckernas förord eller inledande anvisningar utgör dessa ändå ett viktigt komplement till ordboksartiklarna, i synnerhet som en förändring av läsvanorna är att vänta i och med ökad undervisning i användningen av ordböcker. Om man som det nu är utgår ifrån att användaren också har en begränsad förmåga att förstå ordbokskonventioner, och att man inte längre kan räkna med att ens de till synes vanligaste termer är allmänt bekanta, återstår det bara att ge den nödvändigaste informationen i klartext i ordboksartiklarna i form av böjning och talrika, typiska exempel (jfr t.ex. Tono 2001:7–9). Den grammatiska informationen om svenskan kan tyckas vara knapp i *Storordboken* om man utgår ifrån att ordboken skall kunna användas för inläring av svenska, men man har i undersökningar kunnat konstatera att det visat sig vara svårt att inkludera grammatisk information i ordböcker om det är frågan om mera än just substantiv- eller verbböjning (van der Meer 2007:180). Eftersom ordboken är avsedd för finskspråkiga är grammatisk information inte lika viktig i ordboksartiklarna i anslutning till de finska ekvivalenterna då den i huvudsak kan förutsättas vara bekant (jfr

Svensén 2004:189). Beträktad som enbart receptionsordbok torde ordboken vara tillräckligt utförlig, medan den däremot har en något mera begränsad användning som produktionsordbok, i synnerhet om man utgår ifrån att ordboken med säkerhet kommer att vara ett viktigt instrument också för svenskspråkiga. Ordboken har ju kommit till för de finskspråkigas behov men eftersom en svensk-finsk ordbok avsedd för svenskspråkiga bara är att drömma om hade det varit önskvärt att man från början hade gått in för att möta också deras behov vid produktion av finsk text.

Språk och kultur

Eftersom språk och kultur går hand i hand presenterar ordboken inte enbart skilda språkliga varieteter utan också skilda kulturer. Finlandssvenskan och finskan i Sverige kan karakteriseras som representanter för varsin subkultur (*sub-* används här utan några som helst negativa konnotationer). En subkultur representeras av en grupp individer som inom en nationell (finländska/svenska) kultur upptagit i den nationella kulturen dominanta drag, men som i sig också inkluderar drag som inte tillhör denna. Ett sådant exklusivt drag kan vara språket (Roberts 2007:280–281). Till exempel matkulturen ger sig för Sveriges del språkligt till känna i ord som *isterband*, *keso*, *kroppkakor*, *lungmos*, *pölsa* och *raggmunkar* medan finländsk matkultur i svenskan representeras av bland annat *memma* och det finlandssvenska *brödost* (som saknas i *Storordboken*).

Kännetecknande för ordböcker i allmänhet och för tvåspråkiga ordböcker i synnerhet är att dessa inte är särskilt meddelsamma om språket i subkulturer (Roberts 2007: 283). I *Storordboken* har ”subspråken” däremot getts ordentligt med utrymme till följd av att man gått in för att redovisa skillnader mellan svenskan respektive finskan i Sverige och Finland. I praktiken är det emellertid inte alltid speciellt enkelt att redogöra för de språkliga skillnaderna. Ytterst förenklat förfogar finlandssvenskan och sverigesvenskan över a) samma ord men med olika betydelse (finl.sv. *aula* – sv.sv. *större samlingsal*), b) olika beteckningar för samma referent. (finl.sv. *skyddsväg* – sv.sv. *övergångsställe*) och c) ord för fenomen som existerar enbart i Finland (*aktielägenhet*) respektive Sverige (*insatslägenhet*). Ett gott exempel på både a) och b) är finl.sv. *semla* som i Sverige är det samma som *fastlagsbulle* i Finland, medan *semla* i finlandssvenskan är det samma som *småfranska* i Sverige. Om ordboksanvändaren råkar slå upp *semla* ges den sverigefinska motsva-

righeten 'laskiaispulla', men användaren hänvisas samtidigt till *fastlagsbulle* som i sin tur uppges vara enbart finlandssvenska och i finskan motsvaras av just 'laskiaispulla'. Den som från början råkar slå upp *småfranska* 'sämpylä' informeras om att detta i huvudsak är sverigesvenska men någon hänvisning till *semla* ges inte. Vid det sv.sv. *övergångsställe* hänvisas till finl.sv. *skyddsväg* men härifrån hänvisas användaren inte till *övergångsställe*. Målet för ordboksförfattarna har uppenbarligen varit att redogöra för skillnaderna mellan finlands- och sverigesvenskan med hjälp av nationalitetsbeteckningar och korshänvisningar men strategin haltar betänkligt då korshänvisningarna inte tycks fungera fullt ut och nationalitetsbeteckning saknas en och annan gång där man har anledning att misstänka att den borde finnas, t.ex. *bolån*, *nafta*. Hänvisningarna förefaller för det mesta gå i en riktning, det vill säga från finlandssvenska till sverigesvenska. Om detta inte är en lapsus utan hänvisningarna är avsiktligt enkelriktade innebär det att ordboksförfattarna i själva verket bedriver förtäckt eller implicit normering. Om normering sägs emellertid ingenting i de inledande kapitlen och en kontroll av ett större antal uppslagsord ger också vid handen att det snarast är frågan om bristande konsekvens. – Det är inte heller bara i anslutning till de typiskt finlandssvenska respektive sverigesvenska orden som korshänvisningarna haltar. Från *akvileja* hänvisas ordboksanvändaren till *akleja* men i anslutning till *akleja* saknas hänvisning till *akvileja* osv.

Strävan att ta hänsyn till både finlandssvenskan och sverigesvenskan skapar emellertid också andra problem än problemen med korshänvisningar. Den hals- och febersjukdom som i finlandssvenskan går under beteckningen *angina* motsvaras i sverigesvenskan numera enligt uppgift närmast av *halsfluss*, medan *angina* i regel förstås som *angina pectoris* eller en hjärt-kärlsjukdom. Subst. *struva*, som finns i både finlands- och sverigesvenskan, syftar på ett bakverk i vardera landet. Medan struvan i Finland ringlas genom en tratt ner i flottyrs förs degen i Sverige ned i flottyren på ett struvjärn. Detta betyder att struvorna utseendemässigt skiljer sig fullständigt från varandra. Om olikheterna ges likväl ingen information i ordboken, kanske som ett medvetet försök från ordboksförfattarnas sida att avstå från encyklopedisk information.

Huruvida encyklopedisk information skall ges utrymme i ordböcker eller inte är omdiskuterat (se till exempel Lundbladh 1999 och där citerad litteratur). I tvåspråkiga ordböcker är behovet störst av encyklopediska inslag på målspråkssidan och det är främst kulturspecifika företeelser som kräver encyklopediska tilläggsuppgifter (Svensén 2004:345–358.) Med ordboksanvändarens bästa för ögonen finner jag det viktigt att ett visst mått av encyklopedisk information hade anförts i fall som

struva. Det är inte nog med att den finländska och den sverigesvenska struvan utseendemässigt skiljer sig åt, den finländska äts därtill endast en kort tid runt första maj och konnoterar för de flesta finländare studentsång, mjöd och ballonger. Oberoende av om man ställer sig positiv till det encyklopediska inslaget eller inte kan man emellertid förvänta sig att ordboken är någorlunda konsekvent vid behandlingen av de kulturspecifika orden. I anslutning till *rollmops*, som på finska ges betydelsen 'sillrulle', det vill säga 'sillrulle', ges också förklaringen att ordet hör hemma inom matlagningen och står för en sillrulle som fyllts med kryddgurka och marinerats i kryddad etikslag. En motsvarande förklaring till också andra kulturspecifika ord hade ur ordboksanvändarens synvinkel varit mycket välkommen.

Språkproven

Språkproven i *Storordboken* förefaller till stor del vara döda exempel, t.ex. *tala om ngt för ngn* 'ilmoittaa, kertoa jtk jklle'. De levande exempel som förekommer, verkar i stor utsträckning vara redaktionella. Om detta är ingenting att säga, huvudsaken är att språkproven visar det de är avsedda att visa. Ett språkprovs övergripande funktion är att visa lemmats användning i kontext och därmed belysa viktiga egenskaper hos detta (jfr Malmgren 1994:109–111). Efter en förhållandevis kortvarig bekantskap med ordboken är en betygsättning svår men det förefaller som om språkproven i första hand ger syntaktisk information även om semantisk och i viss mån också konnotationell och pragmatisk information kan utläsas. Förutom språkprov i egentlig mening (Malmgren 1994: 108) innehåller ordboken gott om svenska kollokationer (*fatta/ta ett beslut*) och idiom (t.ex. *ha skinn på näsan*) och till och med ett och annat ordspråk (t.ex. *tala är silver, tiga är guld*) har getts utrymme. Kollokationerna och i synnerhet idiomerna gör ordboken så mycket mera användbar både som receptions- och produktionsordbok.

Övrigt

Inte heller denna ordbok har kunnat undgå lapsusar av olika slag. Här kan nämnas *bosättningsbaserad* som uppförs som uppslagsord under bokstaven A efter *astronomisk* och *Azerbajdjan*, som uppförs med två olika skrivsätt (*Azerbajdjan* – *Azerbajdzjan*) utan närmare förklaring. Om med *utlysande av julfrid* avses ceremonin på Gamla stortorget i Åbo

klockan tolv på julafton bör uttrycket lyda *utlysande av julfreden* med den gamla formen *fred* i stället för det nyare *frid*, eftersom ceremonin härstammar från drottning Kristinas tid och är en alltigenom statlig och inte kyrklig tilldragelse.

Sammanfattning

Storordboken är ett ambitiöst projekt som mestadels kan betraktas som lyckat även om ordboken också lider av vissa barnsjukdomar. Mest påfallande är kanske att uppgifterna om skillnaderna mellan finlands-svenskan och sverigesvenskan, som i och för sig är nödvändiga, lider av vissa svagheter vad gäller korshänvisningarna. Därtill saknas eller anförs nationalitetsbeteckning oriktigt här och var. Även om homografsepareringen ställvis kan sätta ordboksanvändarens tålamod på prov måste ändå medges att ordboken är lätt att använda. Layouten är tilltalande och trots att ordboksartiklarna är tryckta i tre spalter i bredd är texten inte svår att läsa. De påtalade bristerna är dess bättre inte heller större än att de kan åtgärdas då ordboken kommer ut i nya upplagor. Som ordboks-användare kan man, trots vissa luckor, på det hela taget vara tillfreds med valet av uppslagsord. Jag kunde föreställa mig att *frimurare* finns med som uppslagsord, däremot hade jag inte ens kommit på tanken att leta efter *rosenkreutzare* som också finns medtaget. Det senare lemmat säger något om ordbokens spännvidd. Sedan kan man naturligtvis fråga sig hur stort behovet är av *pfalzgreve* och vissa andra sammansättningar i synnerhet som *pfalzgreve* ju torde vara tämligen genomskinligt. Sammansättningarna försvarar likväl sin plats eftersom man ju inte kan veta om den finska ekvivalenten utgör en ordagrann motsvarighet.

Talesättet säger att hälsan tiger still. Granskningen av ordboken har i mångt och mycket kommit att handla om brister medan förtjänsterna råkat i skymundan. Ingen kritik kan ändå minska betydelsen av att Karlssons *Stora svensk-finska ordbok* (1987) efter tjugo år vid sin sida har fått en ordbok med ett modernt ordförråd. Vårt allt beröm är därtill att man för första gången gör skillnad mellan den svenska respektive finska som talas i Sverige och Finland. Som ”normal” ordboks-användare tilltalas jag framför allt av ordbokens stora bredd både innehålls- och stilmässigt och av att ordboken i det stora hela är lätt att handskas med. Även om ordboks-användarna än så länge sällan läser förord och anvisningar kunde redaktörerna ha varit något mindre anspråkslösa i inledande presentation så att åtminstone den som läser inledningen redan från början fått upp ögonen för vilken guldgruva ordboken i själva verket är.

Litteratur

- Béjoint, Henri 1981: The foreign student's use of monolingual English dictionaries: a study of language needs and reference skills. I: *Applied linguistics* 2, 207–222.
- Béjoint, Henri 2000: *Modern Lexicography. An Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Bergenholtz, Henning 1992: Lemmaselektion in zweisprachigen Wörterbüchern. I: Mader, Gregor & Andreas Dörner (Hrsg.), *Worte, Wörter, Wörterbücher. Lexicographische Beiträge zum Essener Linguistischen Kolloquium*. Lexicographica. Series Maior 42. Tübingen: Max Niemeyer, 49–65.
- Karlsson, Göran 1982–1987: *Iso ruotsalais-suomalainen sanakirja. Stora svensk-finska ordboken 1–3*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Lundbladh, Carl-Erik, 1999: Ordbok eller encyklopedi – en fråga om hänsyn till användaren. I: Slotte, Peter & Pia Westerberg & Eva Orava (utg.): *Nordiska studier i lexikografi* 5. Helsingfors: Nordiska föreningen för lexikografi & Forskningscentralen för de inhemska språken, 265–273.
- Malmgren, Sven-Göran 1994: Språkprovets form och funktion i svenska betydelseordböcker från Östergrens Nusvensk ordbok till Svensk ordbok. I: *LexicoNordica* 1, 107–117.
- Martola, Nina 2007: Den trettonde upplagan av SAOL. I: *LexicoNordica* 14, 245–266.
- Meer, Gert van der 2007: The learner's dictionaries and grammar. I: Henrik Gottlieb & Jens Erik Mogensen (Ed.), *Dictionary Visions, Research and Practice*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 165–181.
- Norén, Kerstin 1996: *Svenska partikelverbs semantik*. (Nordistica Gothoburgensia 17.) Göteborg: Göteborgs universitet. Institutionen för svenska språket.
- Robert, Roda P. 2007: Dictionaries and culture. I: Gottlieb, Henrik & Jens Erik Mogensen (Ed.), *Dictionary Visions, Research and Practice*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 277–297.
- SAOL₁₃ = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 13. uppl. Stockholm: Norstedts 2006.
- Svensén, Bo 2004: *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts.
- Svenskt språkbruk. Ordbok över konstruktioner och fraser*. Stockholm: Svenska språknämnden & Norstedts Ordbok 2003.

Tono, Yukio 2001: *Research on Dictionary Use in the Context of Foreign Language Learning. Focus on Comprehension.* (Lexicographica. Series Maior 106.) Tübingen: Max Niemeyer.

Kristina Nikula
Professor em.
Tammerfors universitet
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
FI-33014 TAMMERFORS UNIVERSITET
kristina.nikula@uta.fi